

Podatki o vključenosti Romov v srednješolsko in univerzitetno izobraževanje v šolskem letu 2018/19

**Poročilo v okviru projekta
Vključenost Romov v srednješolsko in visokošolsko izobraževanje ter izobraževanje
odraslih: dejavniki spodbud in ovir, s katerimi se soočajo pripadniki romske skupnosti v
izobraževalnem sistemu v Sloveniji po končani osnovni šoli**

(pogodba št. C3330-18-431018)

Avtorja: Janez Pirc in Romana Bešter

Ljubljana, 2019

1. Uvod

Da bi dobili vpogled v področje vključenosti in uspešnosti romskih dijakov, študentov in odraslih v srednješolskem in univerzitetnem izobraževanju, bi morali sistematično zbirati (statistične in druge) podatke za to področje. Tega pa v Sloveniji ne počnejo niti posamezne izobraževalne ustanove, niti se podatki ne zbirajo na državni ravni.

Razlogov za to je več, med najpomembnejše pa sodijo zakonske omejitve pri zbiranju podatkov, ki zadevajo narodnostno pripadnost posameznikov. *Zakon o varstvu osebnih podatkov (ZVOP-1)* v Sloveniji ne dovoljuje zbiranja občutljivih osebnih podatkov, med katere sodi tudi narodnostno poreklo¹, razen, če je posameznik za to podal privoljenje. Vseeno se lahko zbira osebne podatke v anonimizirani obliki in te tudi obdeluje, če gre za zgodovinske, statistične in znanstveno-raziskovalne namene.² Tako tudi Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport zbira ocene o številu romskih osnovnošolcev, saj te podatke potrebuje za uresničevanje nekaterih pravnih obvez – kot so na primer nižji normativi za oblikovanje oddelka, v katerem je določeno število romskih učencev,³ ali pa ure dodatne strokovne pomoči, namenjene romskim učencem.⁴ V nasprotju s tem pa se podatkov o romskih srednješolcih ali denimo študentih ne zbira, saj obiskovanje izobraževalnih institucij, višjih od osnovne šole, ni obvezno in tudi podrobnejših ukrepov ali politik, ki bi to spodbujali, ni.

Tako imamo na voljo samo podatke redkih raziskav ali ocen, ki pa so običajno parcialne, posredne in zastarele (npr. Tancer 1994; Strategija 2004; Babič et al. 2006, Ladić 2010). Takšno stanje onemogoča analiziranje sprememb, ki se v zadnjih desetletjih dogajajo na področju izobraževanja Romov na srednješolski in univerzitetni ravni, ravno tako to ne omogoča spremljanja uresničevanja določil s tega področja, kot so omenjena v *Strategiji* in *NPUR*.⁵

2. Metodologija zbiranja podatkov v okviru projekta

Na izbrane srednje šole in ustanove, ki nudijo programe za srednješolsko izobraževanje odraslih, smo v obdobju med majem in septembrom 2019⁶ naslovili dopise s prošnjo za posredovanje anonimiziranih kvantitativnih podatkov o romskih dijakih ali študentih, ki so morebiti vključeni v njihove izobraževalne programe. Prosili smo jih, naj odgovorijo na naslednja vprašanja:

¹ Ne pa tudi npr. materni jezik.

² ZVOP-1, 17. člen.

³ Normativ za oblikovanje oddelka, v katerem so najmanj 3 romski učenci, je 21 učencev (25. člen *Pravilnika o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole*) oziroma 16 učencev, če gre za osnovne šole na narodno mešanih območjih (21. člen *Pravilnika o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole v dvojezičnih osnovnih šolah in osnovnih šolah z italijanskim učnim jezikom*).

⁴ Glej 8.a člen obeh v predhodni opombi omenjenih pravilnikov. Člen govori o sistemizaciji dodatnega delovnega mesta strokovnega delavca na šoli glede na to, koliko romskih učencev je na šoli.

⁵ Na tovrstno kritično pomanjkanje natančnih (kvantitativnih) podatkov o ranljivih skupinah Slovenijo opozarja tudi posebni poročevalec OZN za vprašanje manjšin, Fernand de Varennes. Ta v svoji izjavi poudarja, da je natančne informacije o prebivalstvu države »mogoče uporabiti za oblikovanje vladnih politik in programov, ki odražajo dejansko stanje na terenu. Vlade potrebujejo takšne podatke za učinkovito izpolnjevanje potreb svojega prebivalstva in uporabo njihovih virov. Obstoj avtoritativnih podatkov omogoča vladam, da načrtujejo programe, tako da dosežejo tiste, ki jih najbolj potrebujejo. To še posebej velja za merjenje učinka politik in programov tistih, ki so najbolj ranljivi in marginalizirani, kot so manjšine.« V kontekstu slednjih posebej izpostavlja Rome v Sloveniji (*Statement...* 2018).

⁶ Prva serija dopisov je bila poslana maja, zatem pa je vse do septembra 2019 sledilo več opomnikov. Zadnje odgovore smo prejeli avgusta 2019.

- 1.) Kolikšno je po vaši oceni število romskih dijakov/dijakinj na vaši šoli/instituciji v tem šolskem letu?
- 2.) Katere smeri izobraževanja najpogosteje obiskujejo romski dijaki/dijakinje?
- 3.) Iz katerih (romskih) naselij prihajajo romski dijaki/dijakinje?

V teh primerih gre za ponovitev vprašanj, ki smo jih istim izobraževalnim institucijam zastavili že lansko šolsko leto, saj se dinamike obiskovanja šole vsako leto spreminjajo. V primerjavi s predhodnim letom pa nismo zastavili tudi dveh vprašanj, na katera ni bilo pričakovati bistveno spremenjenih odgovorov – to sta:

- Ali imate na vaši šoli vzpostavljen kakršenkoli mehanizem dodatne pomoči ali posebne obravnave za romske dijake/dijakinje?
- Ali ste v preteklih letih na vaši šoli beležili primere romskih dijakov/dijakinj, ki so uspešno končali šolanje? Če da, koliko je bilo takih primerov? Morda veste, ali se je kdo od njih vpisal tudi naprej na višje oz. visokošolsko izobraževanje?

Analiza odgovorov na ti vprašanji je predstavljena v predhodnem tovrstnem poročilu (Pirc in Bešter 2018b: 6–7).

Zaradi časovnih in finančnih omejitev projekta smo se z dopisom omejili na izobraževalne institucije, ki se nahajajo v regijah, kjer po podatkih različnih študij⁷ živi velika večina romskega prebivalstva ali se šola večina romskih osnovnošolcev v Sloveniji. Tako smo naslovili skupaj 89 srednjih šol in 12 zavodov za izobraževanje odraslih⁸ v naslednjih regijah, kot jih pojmujejo tudi v seznamih Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport:⁹ Pomurska, Podravska, Jugovzhodna Slovenija, Osrednjeslovenska, Posavska in Zasavska regija.

Z odgovori se je odzvalo 61 srednjih šol (oziroma 68,5 % vseh) in 6 zavodov za izobraževanje odraslih (ali 50 % vseh). Od skupaj 101 izobraževalne institucije se jih je odzvalo 66,3 % ali dve tretjini, od tega so na enaindvajsetih srednjih šolah in eni instituciji za izobraževanje odraslih potrdili, da jih obiskujejo romski dijaki oziroma odrasle osebe. Tovrstni deleži glede odzivnosti izobraževalnih ustanov so samo malenkostno nižji od tistih iz predhodnega šolskega leta.

Ker so se uresničila predvidevanja, da se vse naslovljene srednje šole in zavodi za izobraževanje odraslih ne bodo odzvali na prošnje za posredovanje podatkov, smo se lotili pridobivanja informacij o številu romskih dijakov na teh izobraževalnih institucijah ter romskih študentov na univerzah še preko dodatnih virov in literature:

- a) Uporabili smo podatke iz poročila *Prehod romskih devetošolcev v srednje šole glede na podatke osnovnih šol, kjer delujejo romski pomočniki (za šolsko leto 2017/18)* (Pirc in Bešter 2019), ki je sicer nastalo v okviru projekta *Skupaj za znanje*.¹⁰ V poročilu so objavljeni podatki o prehodu romskih učencev, ki so v šolskem letu 2017/18 končali osnovno šolo in se vpisali v srednješolske programe. Za te posameznike lahko predvidevamo, da so potem v šolskem letu 2018/19 obiskovali prve letnike različnih srednjih šol. Pri tem je treba dodati, da se ti podatki nanašajo samo na 31 osnovnih šol in na 2 osnovni šoli za otroke s posebnimi potrebami, ki so v omenjenem letu sodelovale pri projektu tako, da so na njih delovali romski pomočniki. Podatke iz tega poročila smo

⁷ Glej npr.: Pirc (2016), Štrukelj (2004), Zupančič (2007).

⁸ Kjer bi se Romi lahko šolali tudi na srednješolskih ali višje-/visokošolskih programih.

⁹ Te regije se ujemajo s statističnimi regijami Slovenije.

¹⁰ Projekt *Skupaj za znanje: izvajanje aktivnosti podpornih mehanizmov pridobivanja znanja za pripadnike romske skupnosti* izvaja Center šolskih in obšolskih dejavnosti. Za več informacij o projektu glej: <http://www.skupajzaznanje.si/>.

potem primerjali s podatki, ki smo jih pridobili od srednjih šol in institucij za izobraževanje odraslih, in jih tako ponekod tudi dopolnili.

- b) Poleg tega pa smo se za podatke o romskih dijakih in študentih obrnili še na izbrane posameznike iz romske skupnosti in na predstavnike organizacij, ki so redno prisotne v romskih naseljih oziroma so v rednih stikih z romsko skupnostjo. Ker je bilo pričakovati izredno nizko število romskih študentov¹¹ in ker slovenske univerze ravno tako ne vodijo specifičnih evidenc o študentih glede na nacionalno pripadnost, je to hkrati tudi edini vir informacij o Romih, vpisanih na univerzitetne programe. Podatki za ta del poročila so bili zbrani med septembrom 2018 in septembrom 2019.

3. Rezultati analize podatkov, posredovanih s strani srednjih šol in institucij za izobraževanje odraslih

3.1 Število romskih dijakov oziroma dijakinj na srednjih šolah in institucijah za izobraževanje odraslih

Na vprašanje o tem, kolikšno je bilo število romskih dijakov/dijakinj na posameznih srednjih šolah v šolskem letu 2018/19, smo od naslovljenih srednjih šol in institucij za izobraževanje odraslih prejeli naslednje odgovore oziroma informacije.

V šolskem letu 2018/19 je 21 srednjih šol po njihovih ocenah obiskovalo od 139 do 144 romskih dijakov,¹² 2 Roma pa sta bila vključena v srednješolski program na institucijah za izobraževanje odraslih. Ocena »od–do« je zaradi tega, ker je ena od srednjih šol podala samo grobo oceno števila tamkajšnjih romskih dijakov. Poleg tega so na eni od šol opozorili tudi na dejstvo, da se je nekaj romskih dijakov preko šolskega leta izpisalo, vendar niso poznani podatki o njihovem numeričnem stanju na začetku šolskega leta. Glede na to, da se približno tretjina vseh šol oz. izobraževalnih institucij ni odzvala na naše povpraševanje po podatkih, je ocena 139 do 144 dijakov *najnižja*. To potrjuje tudi dejstvo, da smo kvantitativne podatke, ki so nam jih posredovale srednje šole, morali dopolniti še iz drugih virov.

Regionalno je bilo ob koncu šolskega leta od skupno 144 dijakov: 77 dijakov iz Pomurja, 35 iz Podravja, 27 z območja Jugovzhodne Slovenije, 3 iz Osrednje Slovenije in 2 iz Posavja. Kar 53,5 % vseh dijakov je bilo torej iz pomurske regije, 24,3 % pa iz podravske. Ob tem je treba dodati, da so se vse pomurske srednje šole odzvale s posredovanjem podatkov. Enako velja še za srednje šole iz Jugovzhodne (JV) Slovenije medtem, ko je bila odzivnost šol v ostalih regijah manjša.

Ker tri šole niso posredovale podrobnejših podatkov glede na spol in letnik šolanja, so tovrstni podatki poznani samo za skupaj 111 posameznikov. Od tega je bilo 45 moških (40,5 %) in 66 žensk (59,5 %). Glede na programe oziroma smeri, ki jih ponujajo omenjene tri srednje šole, lahko sklepamo, da je večina od preostalih 33 dijakov moškega spola. Tako je spolna struktura dijakov najverjetneje dosti bolj uravnotežena.

Od 111 posameznikov jih je 45 obiskovalo prvi letnik, 43 drugi, 12 tretji in 11 dijakov četrti letnik. Takšna struktura (torej manj romskih dijakov v višjih letnikih) ni nujno posledica slabše uspešnosti oziroma slabše vključenosti romskih dijakov, temveč je treba upoštevati, da nanjo

¹¹ Za več o tem glej: Pirc in Bešter (2018a: 6–7).

¹² Izraz je nevtralen in se nanaša na moški in ženski spol.

lahko vplivajo demografski trendi, ki imajo lahko večji vpliv pri tako majhni populaciji. Predvsem pa je treba vzeti v obzir dejstvo, da nekateri dijaki obiskujejo srednješolske programe, ki trajajo dve do tri leta,¹³ zato je v najvišjih letnikih pričakovati manjše skupno število romskih dijakov.

Izmed ustanov za izobraževanje odraslih nam je informacije o Romih, vključenih v njihove srednješolske programe, posredovala samo ena.¹⁴ Tam sta bila v prvem letniku triletnega programa vpisana dva Roma – moški in ženska.

Najverjetneje bi prejeli od šol, ki so se odzvale z odgovori, še nekaj več informacij ali ocen o tem, koliko oziroma če romski dijaki obiskujejo tudi njihove šole, vendar šole (sistematično) ne beležijo podatkov o dijakih glede na etnično strukturo. Pet izmed šol se je tudi eksplicitno sklicevalo na to dejstvo. Ena izmed teh je predhodno leto vseeno posredovala oceno o številu romskih dijakov, ena pa je lansko šolsko leto trdila, da teh podatkov ne zbirajo, letos pa je podatke posredovala. Zato in ker se okoli 30 % naslovljenih izobraževalnih institucij niti ni odzvalo na naš dopis, lahko trdimo, da je omenjena ocena, 139 do 144 romskih dijakov, najnižja ocena za šolsko leto 2017/18.

3.2 Vrste srednješolskih programov in smeri, ki jih romski dijaki in odrasli najpogosteje obiskujejo

Od 119 romskih dijakov¹⁵, za katere so za šolsko leto 2018/19 poznani podrobnejši podatki, je struktura vrst srednješolskih programov, ki jih ti obiskujejo, naslednja:

- a) nižje poklicno izobraževanje (NPI), ki traja 2 do 3 leta, je obiskovalo 18 romskih dijakov;
- b) srednje poklicno izobraževanje (SPI), ki traja 3 leta, je obiskovalo 70 romskih dijakov;
- c) srednje tehniško in strokovno izobraževanje (STSI), ki traja 4 leta, je obiskovalo 30 romskih dijakov;
- d) gimnazijski program pa je obiskoval 1 romski dijak.

Nihče od teh ni obiskoval poklicno-tehniškega izobraževanja (PTI), ki obsega 4. in 5. letnik šolanja.¹⁶

Znotraj teh srednješolskih programov so, enako kot v predhodnem letu, sodile med najbolj priljubljene predvsem tri smeri v okviru SPI:

- v smer »gastronom hotelir« je bilo vključenih 23 dijakov iz treh regij, skoraj dve tretjini od teh iz pomurske,
- v smer »trgovec« je bilo vključenih 14 dijakov, od tega dobre tri četrtine iz pomurske regije,
- v smer »bolničar negovalec« je bilo vključenih 13 dijakov iz treh različnih regij.

Tako kot v šolskem letu 2017/18 je bila tudi v letu 2018/19 v okviru NPI najbolj priljubljena smer »pomočnik v biotehnikih in oskrbi«, v katero je bilo vključenih 10 dijakov iz podravske in JV regije.¹⁷ Med bolj priljubljenimi je bila še smer »gastronomija in turizem«, ki sodi v STSI

¹³ Podrobnosti o tem so pojasnjene v poglavju 3.2.

¹⁴ Zaradi majhnega števila ustanov oziroma posameznikov romskega rodu, ki obiskujejo srednješolske programe za njih, tu ne razkrivamo tudi regionalne lokacije teh ustanov.

¹⁵ Za osem od teh sicer niso poznani podrobnejši podatki glede na spol in letnik študija.

¹⁶ Na PTI se lahko vpišejo dijaki, ki so uspešno zaključili vsaj triletno izobraževanje (SPI), zato je v tem primeru govora o 4. in 5. letniku šolanja.

¹⁷ Romskih dijakov na tej smeri pa je še več, saj to smer obiskujejo tudi dijaki na eni izmed pomurskih srednjih šol. A ker ta ni posredovala podrobnejših podatkov vsaj glede na smer šolanja, v to analizo ni zajeta.

in je privabila 8 dijakov iz različnih regij. Po pet dijakov je obiskovalo štiriletne programe (STSI) »ekonomski tehnik«, »zdravstvena nega« in »logistični tehnik«¹⁸; ravno tako pet dijakov je obiskovalo tudi SPI »slašičar«.

Ostale srednješolske smeri je obiskovalo od 1 do 4 romskih dijakov na srednjih šolah v vseh omenjenih regijah:

- v okviru NPI: »obdelovalec lesa« (2 dijaka), »obdelovalec kovin« (2), »pomočnik pri tehnologiji gradnje« (2), »pomočnik v tehnoloških procesih« (2);
- v okviru SPI: »avtoserviser« (vsaj 3), »avtokaroserist« (vsaj 2), »mizar« (3), mesar (1), »inštalater strojnih instalacij« (vsaj 1);
- v okviru STSI: »kozmetični tehnik« (2), »predšolska vzgoja« (4), »kmetijsko podjetniški tehnik« (1);
- v okviru gimnazije: »ekonomska gimnazija« (1).

Enako kot lani je bilo torej največ romskih dijakov v šolskem letu 2018/19 vpisanih v srednješolske programe in smeri s področja gostinstva in turizma, ekonomsko-trgovskega področja, zdravstva in živilske industrije. V manjši meri pa so bili vpisani še predvsem v srednješolske programe s tehniško-strojnega področja, področja logistike, dela z lesom in predšolske vzgoje.

Poleg omenjenih dijakov sta dva Roma, vpisana na srednješolski program na ustanovi za izobraževanje odraslih, obiskovala smer »trgovec«.

3.3 Kraji, od koder izvirajo romski dijaki

Na vprašanje, iz katerih (romskih) naselij prihajajo romski dijaki/dijakinje, smo prejeli odgovore od manjšega števila šol (16) iz vseh naslovljenih regij. Geografska struktura oziroma delitev glede na tip naselja, od koder so ti dijaki, ostajata dokaj podobna lanskoletni. Romski dijaki, ki obiskujejo srednje šole v večjih urbanih središčih izven območij tradicionalne romske poselitve v Sloveniji, to je v Ljubljani in v Mariboru, ne prihajajo iz romskih naselij in živijo v mestih. V primerih regionalnih središč, ki se nahajajo na območju romske tradicionalne poselitve ali mejijo nanjo, to so Murska Sobota, Lendava, Radenci, Ljutomer, Kočevje, Novo mesto in Krško, pa romski dijaki večinoma izhajajo iz romskih naselij – bodisi v okviru mest na jugovzhodu Slovenije ali iz podeželskih krajev. Nekaj izmed njih pa živi tudi v naseljih oziroma delih naselij, kjer živi večinoma neromsko prebivalstvo.

Iz odgovorov šol lahko sklepamo tudi, da romski dijaki ne obiskujejo srednjih šol v krajih, ki so bolj oddaljeni od njihovega stalnega bivališča – da bi npr. dijak, ki prihaja iz pomurske regije, srednjo šolo obiskoval v podravske. ¹⁹ Kot delno izjemo v tem okviru lahko omenimo le srednje šole z območja Novega mesta, ki jih poleg romskih dijakov iz domače občine in okoliških dolenskih občin obiskujejo tudi tisti, ki so doma z območja Bele krajine. Slednja sicer tudi sodi v okvir šolske regije JV Slovenija, a ta je po svojem geografskem obsegu relativno zelo razsežna.

¹⁸ Glede na nekoliko skope podatke, posredovane s strani ene od srednjih šol, lahko samo predvidevamo, da so bili dijaki vključeni v to izobraževalno smer.

¹⁹ Podatki srednjih šol kažejo le na eno izjemo na mariborski srednji šoli, a v tem primeru gre za romskega dijaka po rodu iz Prekmurja, ki živi v rejniški družini v Mariboru. V poročilu o prehodih romskih devetošolcev v srednje šole v šolskem letu 2017/18 (Pirc in Bešter 2019: 6–7) je omenjen le en primer širšega, medregijskega »dometa« v tem oziru, ki ga izkazuje le ena srednja šola z območja Maribora, na katero se je vpisal romski devetošolec iz Prekmurja. Ta naj bi prvi letnik obiskoval v šolskem letu 2018/19.

3.4 Drugi pojavi ali posebnosti, ki so bili zaznani preko odgovorov srednjih šol

V tem okviru načeloma veljajo ugotovitve, ki so bile zapisane že v predhodnem tovrstnem poročilu za šolsko leto 2017/18, zato jih bomo na tem mestu samo našteali²⁰:

- a) dolgoročna odsotnost vpisa romskih dijakov na nekaterih srednjih šolah,
- b) slabša uspešnost romskih dijakov oziroma nedokončanje šolanja,
- c) primer uspešne zaposlitvene kariere,
- d) romski dijaki želijo ohraniti anonimnost glede svoje etnične pripadnosti oziroma kraja prebivanja.

V okvir točke b (slabša uspešnost romskih dijakov oziroma nedokončanje šolanja) lahko uvrstimo še ugotovitev, do katere smo lahko prišli na osnovi primerjave podrobnejših statističnih podatkov²¹ o letniku in smeri šolanja romskih dijakov za šolski leti 2017/18 in 2018/19. Od 17 srednjih šol, ki so v obeh letih posredovale te podatke, je bilo pri devetih zaznati razlike med številom dijakov, ki bi v tem času predvidoma morali napredovati v višje letnike, in dejanskim številom dijakov. Slednje je na posameznih smereh oziroma programih v teh devetih srednjih šolah v letu 2018/19 v višjih letnikih manjše od predvidenega števila romskih dijakov.

Pojav je posledica bodisi izpisa nekaterih dijakov ob zaključku šolskega leta 2017/18 ali med šolskim letom 2018/19, kot so to izrecno omenjali tudi na eni izmed šol, bodisi je posledica ponavljanja letnika. Pojav je pogostejši na srednjih šolah, ki beležijo nekoliko večje število romskih dijakov.

4. Podatki iz drugih virov

4.1 Podatki o vpisu romskih osnovnošolcev na srednje šole

Za dopolnitev podatkovne strukture na osnovi informacij, ki smo jih pridobili neposredno od srednjih šol, smo uporabili tudi podatke iz poročila *Prehod romskih devetošolcev v srednje šole glede na podatke osnovnih šol, kjer delujejo romski pomočniki (za šolsko leto 2017/18)* (Pirc in Bešter 2019). V njem so omenjeni posamezniki, ki so predvidoma v šolskem letu 2018/19 obiskovali prve letnike različnih srednjih šol. V tem primeru so podatke prispevale izbrane osnovne šole, katere je v predhodnem šolskem letu obiskovalo 62,6 % vseh romskih učencev v državi (Bešter in Pirc 2019: 11).

Ti podatki kažejo še na dodatnih 16 do 17 romskih učencev, ki so se po zaključeni OŠ vpisali v prve letnike različnih srednjih šol. Od teh sta se dva učenca vpisala na NPI, saj sta osnovnošolsko izobraževanje zaključila s končanim 8. oziroma 7. razredom OŠ. Od vseh učencev jih je bilo 8 do 9, ki so se vpisali na srednje šole v Podravju, preostalih 8 pa se je vpisalo na srednje šole v JV Sloveniji. Skupaj je bilo 5 do 6 deklet in 11 dečkov.

Diskrepanca med podatki osnovnih in srednjih šol je posledica dejstva, da nam nekatere srednje šole niso posredovale podatkov, nekatere so posredovale nepopolne podatke, ponekod pa je

²⁰ Za njihov podroben oris glej: Pirc in Bešter 2018b: 7–8.

²¹ T.j. natančnejših ocen.

prišlo do razlike tudi zato, ker so se nekateri romski dijaki med šolskim letom izpisali oziroma sploh niso začeli obiskovati 1. letnika.

Ker pa se podatki, pridobljeni od osnovnih šol, nanašajo samo na 1. letnik SŠ, lahko z gotovostjo trdimo, da je število romskih dijakov v Sloveniji še nekoliko višje – predvsem na račun tistih srednjih šol, ki nam tovrstnih podatkov niso posredovale.

4.2 Podatki, pridobljeni s strani posameznikov

Za dodatne podatke o romskih dijakih in študentih smo kontaktirali še nekaj posameznikov, ki so sami pripadniki romske skupnosti ali pa so v rednih stikih z romsko skupnostjo in poznajo situacijo na tem področju. Na ta način smo dobili podatke o še dodatnih 11 romskih dijakih in dijakinjah (5 dijakov in 6 dijakinj) v različnih delih Slovenije – eden od njih obiskuje srednjo šolo izven regije prebivališča. Poleg teh 11 posameznikov v rednih srednješolskih programih se 2 osebi izobražujeta še v ustanovah za izobraževanje odraslih.

Ti viri omenjajo še 14 romskih študentov in študentk. Od teh so 3 moški in 11 žensk. Iz Pomurja je 9 študentk in študentov, z izjemo ene, so preostale študentke vse iz Bele krajine. Med študentkami jih je 6, ki so zaposlene kot romske pomočnice v okviru projekta *Skupaj za znanje*. Med prekmurskimi študenti so v letu 2018/19 trije uspešno zaključili študij – dva na dodiplomski ravni, eden pa na magistrski. Ena od prekmurskih študentk je v tem letu nadaljevala študij na magistrski ravni.

5. Zaključek

Na podlagi različnih virov, predvsem na osnovi ocen, ki so jih podali predstavniki izbranih srednjih šol, je v šolskem letu 2018/19 srednje šole v Sloveniji obiskovalo od 166²² do 172 romskih dijakov. V univerzitetno izobraževanje je bilo vključenih 14 romskih študentov, skupno štirje Romi pa so bili vključeni v srednješolske programe na institucijah za izobraževanje odraslih. Glede na to, da se tretjina omenjenih šol ni odzvala na naša povpraševanja po tovrstnih podatkih, da šole ne vodijo evidenc dijakov glede na etnično pripadnost in da nismo kontaktirali tudi izobraževalnih ustanov v regijah, kjer razpršeno živi samo zelo majhno število pripadnikov romske skupnosti, je število romskih dijakov gotovo še nekoliko višje.

Ob upoštevanju višje ocene, t. j. 172 romskih dijakov, in treh različnih virov podatkov o njihovem številu in kje ti obiskujejo srednje šole, je struktura naslednja:

²² To je skupen seštevek vseh romskih dijakov po minimalnih ocenah, podanih v tabeli na str. 8.

Tabela: Število romskih dijakov glede na regije njihovega šolanja (v šolskem letu 2018/19)

vir / regija	sr. šole - min. ocena	sr. šole - maks. ocena	prehodi iz OŠ v sr. šole – min. ocena	prehodi iz OŠ v sr. šole – maks. ocena	posamezniki	SKUPAJ – maks. ocena	delež (%)
Pomurje	72	77	0	0	3	80	46,5
Podravje	35	35	8	9	0	44	25,6
JV Slo.	27	27	8	8	7	42	24,4
Osr. Slo.	3	3	0	0	1	4	2,3
Posavje	2	2	0	0	0	2	1,2
SKUPAJ	139	144	16	17	11	172	100,0

Regionalno gledano je po deležu romskih dijakov glede na skupno število vseh struktur v šolskem letu 2018/19 zelo podobna lanskoletni (Pirc in Bešter 2018b: 9). Iz te strukture je jasno razvidno, da je največja koncentracija romskih dijakov še naprej v srednjih šolah pomurske regije. Vse srednje šole v tej regiji imajo vpisane tudi romske dijake. Od ostalih regij pa so romski dijaki v veliki večini vpisani v šole v urbanih središčih, kjer oziroma v bližini katerih Romi tudi sicer živijo – to sta Maribor (Podravje) in Novo mesto (JV Slovenija). Ti dijaki so bili vpisani v skupno 32 do 33 srednjih šol v Sloveniji.

Od 119 romskih dijakov, za katere so za šolsko leto 2018/19 poznani podrobnejši podatki, jih je, enako kot v predhodnem šolskem letu, največ obiskovalo srednje poklicno izobraževanje (3-letno), v manjši meri pa še srednje tehniško in strokovno izobraževanje (4-letno) in nižje poklicno izobraževanje (2–3 leta). Največ romskih dijakov je bilo vpisanih v srednješolske programe in smeri s področja gostinstva in turizma, ekonomsko-trgovskega področja, zdravstva in živilske industrije.

Zaradi nepopolnih podatkov, ki smo jih prejeli od srednjih šol, glede na spol in letnik študija, so ti dostopni samo za 111 romskih dijakov. Od teh je skoraj 60 % deklet, kar je enako kot v letu prej. A glede na programe oziroma smeri, na katere so vpisani romski dijaki na šolah, ki sicer niso posredovale podrobneje strukturiranih podatkov, sklepamo, da je spolna struktura romskih dijakov na slovenskih srednjih šolah dosti bolj uravnotežena. Od teh 111 dijakov jih je 45 obiskovalo prvi letnik, 43 drugi, 12 tretji in 11 dijakov četrti letnik. Tako strm upad števila vpisanih romskih dijakov z vsakim višjim letnikom je dejansko kontinuiteta trenda že iz osnovne šole (Bešter in Pirc 2019: 15–19). Tovrsten upad je bil v šolskem letu 2018/19 mnogo manjši pri celotni srednješolski populaciji v Sloveniji (SURs 2019). Po eni strani se kaže, da je ta upad deloma tudi posledica slabše uspešnosti romskih dijakov – kar se odraža v ponavljanju letnikov ali v izpisih iz izobraževanja. Po drugi strani pa je upad v dobronšni meri posledica izobraževalnih programov, na katere so vpisani romski dijaki – saj so mnogi vpisani le na dvo-ali triletno srednješolske programe in tako ti dijaki ne morejo obiskovati četrtega oziroma tretjega letnika šolanja.

Iz odgovorov šol lahko sklepamo tudi, da romski dijaki praviloma ne obiskujejo srednjih šol v krajih, ki so bolj oddaljeni od njihovega stalnega bivališča – izven regije njihovega prebivališča.

Število romskih študentov ostaja še naprej relativno nizko – od tega je bilo dobre $\frac{3}{4}$ žensk. Večina študentov je bila iz pomurske regije, kar ne bi smelo biti presenečenje glede na dejstvo, da je skoraj polovica vseh romskih srednješolcev v Sloveniji ravno tako iz te regije.

Viri in literatura

- Babič Ivaniš, Nada, Špela Urh, Vera Klopčič in Margita Adamič, 2006. Raziskava o izobraževalnih in poklicnih interesih Romov. V Nada Žagar in Vera Klopčič (ur.) *Poklicni informiranje in svetovanje za Rome – PISR*. Črnomelj: Zavod za izobraževanje in kulturo, 197–241.
- Bešter, Romana in Janez Pirc, 2019. *Skupaj za znanje: izvajanje aktivnosti podpornih mehanizmov pridobivanja znanja za pripadnike romske skupnosti*. Evalvacijsko poročilo za šolsko leto 2017/18. Ljubljana: Center šolskih in obšolskih dejavnosti.
- Ladić, Maja, 2010. *Družbena vključenost/izključenost Romov, s poudarkom na izobrazbi prekmurskih Romov*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Pirc, Janez, 2016. Izbrane sodobne demografske in poselitvene dinamike romskega prebivalstva v Sloveniji. V D. Grafenauer in K. Munda Hirnök (ur.) *Raznolikost v raziskovanju etničnosti: izbrani pogledi*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Pirc, Janez in Romana Bešter, 2018a. *Analiza dokumentov in literature, ki se nanašajo na vključevanje Romov v srednješolsko in visokošolsko izobraževanje ter izobraževanje odraslih v Republiki Sloveniji, ter kratak pregled položaja v izbranih evropskih državah*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Pirc, Janez in Romana Bešter, 2018b. *Podatki o vključenosti Romov v srednješolsko in univerzitetno izobraževanje v šolskem letu 2017/18*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Pirc, Janez in Romana Bešter, 2019. *Prehod romskih devetošolcev v srednje šole glede na podatke osnovnih šol, kjer delujejo romski pomočniki (za šolsko leto 2017/18)*. Ljubljana: Center šolskih in obšolskih dejavnosti.
- Pravilnik o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole. *Uradni list RS*, št. št. 57/07, 65/08, 99/10, 51/14, 64/15 in 47/17.
- Pravilnik o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole v dvojezičnih osnovnih šolah in osnovnih šolah z italijanskim učnim jezikom. *Uradni list RS*, št. 75/05, 85/06, 68/07, 73/08, 18/11, 51/14, 79/14 – popr., 64/15 in 47/17.
- Statement of the United Nations Special Rapporteur on minority issues, Fernand de Varennes, on the conclusion of his official visit to Slovenia, 5-13 April 2018*. United Nations Human Rights Office of the High Commissioner, <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=22935&LangID=E> (9. 5. 2018).
- Strategija vzgoje in izobraževanja Romov v Republiki Sloveniji*, 2004. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport.
- SURS 2019 [Statistični urad Republike Slovenije] – Podatkovni portal SI-STAT, https://pxweb.stat.si/SiStatDb/pxweb/sl/10_Dem_soc/10_Dem_soc__09_izobrazevanje__07_srednjesol_izobraz__01_09532_zac_sol_leta/0953221S.px/ (23. 9. 2019).
- Štrukelj, Pavla, 2004. *Tisočletne podobe nemirnih nomadov. Zgodovina in kultura Romov v Sloveniji*. Ljubljana: Družina.
- Tancer, Mladen, 1994. *Vzgoja in izobraževanje Romov na Slovenskem*. Maribor: Založba Obzorja.

Zupančič, Jernej, 2007. Romska naselja kot poseben del naselbinskega sistema v Sloveniji. *Dela* 27, 215–246.

Zakon o varstvu osebnih podatkov (ZVOP-1) – uradno prečiščeno besedilo št. 4. *Uradni list RS*, št. 94/07.